

Соціологічні студії міграцій та вимушених переселень

Робоча програма навчальної дисципліни (Силабус)

Реквізити навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти	Другий (магістерський)
Галузь знань	05 Соціологія
Спеціальність	054 Соціологія
Освітня програма	Врегулювання конфліктів та медіація
Статус дисципліни	Нормативна
Форма навчання	очна(денна)/заочна/дистанційна/змішана
Рік підготовки, семестр	5 курс, перший семестр
Обсяг дисципліни	4 кред. ЄКТС/120 годин
Семестровий контроль/ контрольні заходи	екзамен
Розклад занять	
Мова викладання	Українська
Інформація про керівника курсу / викладачів	Лектор і практичні: канд. соц. наук, доцент Єнін Максим Наїмович
Розміщення курсу	Moodle КПІ імені Ігоря Сікорського

Програма навчальної дисципліни

Опис навчальної дисципліни, її мета, предмет вивчення та результати навчання

Навчальна дисципліна спрямована на формування умінь проводити аналіз міграційних процесів, виявляти особливості і фактори взаємовпливу міграційних та інших соціальних процесів. Курс орієнтує магістрантів на основні поняття, проблеми та теорії, що існують в предметному полі соціології міграції, направлений на ознайомлення з сутністю, масштабами, динамікою, причинами міграцій в сучасному глобалізованому суспільстві, емпіричними методами досліджень в даній галузі знання.

Основні завдання:

- виявити роль міграції як фактору соціальних перетворень в умовах глобалізації;
- виявити взаємозв'язок між міграціями, соціально-політичними, економічними, культурними змінами в суспільстві;
- розглянути основні соціологічні теорії міграції;
- здійснити огляд основних міграційних тенденцій у світі, а також зовнішніх міграцій українського населення (чинники, мотиви, основні напрямки та наслідки);
- розглянути можливості регулювання міграційних процесів;
- розглянути особливості політики інтеграції мігрантів в суспільство, що їх приймає;
- здійснити аналіз ВПО як соціальної групи з особливими потребами, особливості державної політики щодо їх адаптації та інтеграції в Україні;
- розглянути фактори та бар'єри соціальної адаптації вимушених мігрантів.

Комунікація з викладачем можлива і заохочуватиметься на навчальних заняттях, а також в межах двох годин консультацій з викладачем, які проводяться за графіком, доступним на сайті кафедри соціології.

Відповідно до вимог ОПП **метою дисципліни** є формування у магістрантів компетентностей:

- здатність працювати автономно (ЗК-2);
- здатність аналізувати соціальні явища і процеси (ФК-1);
- здатність збирати та аналізувати емпіричні дані з використанням сучасних методів соціологічних досліджень (ФК-4).

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти після засвоєння дисципліни мають продемонструвати такі результати навчання:

- аналізувати соціальні явища і процеси, використовуючи емпіричні дані та сучасні концепції і теорії соціології (ПР-01);
- здійснювати пошук, аналізувати та оцінювати необхідну інформацію в науковій літературі, банках даних та інших джерелах (ПР-05).

Пререквізити та постреквізити дисципліни (місце в структурно-логічній схемі навчання за відповідною освітньою програмою)

Курс в першу чергу пов'язаний з дисциплінами методологічного спрямування.

Зміст навчальної дисципліни

Денна форма

Назви розділів і тем	Кількість годин			
	Всього	у тому числі		
		Лекції	Семинарські	СРС
1	2	3	4	5
Розділ 1. Теоретико-методологічні аспекти вивчення міграційних процесів та внутрішньо переміщених осіб				
Тема 1. Міграційні процеси як об'єкт соціології	7	2	2	3
Тема 2. Становлення теорії міграції: неокласична теорія, структурно-історичний підхід, теорія «тяжіння-виштовхування»	7	2	2	3
Тема 3. Соціологічні теорії асиміляції	8	2	2	4
Тема 4. Теорії міграції в умовах глобалізації	8	2	2	4
Тема 5. Сучасні міграційні тенденції у світі	7	2	2	3
Тема 6. Міграція, інтеграція і соціальна згуртованість	5		2	3
Всього за розділом 1.	42	10	12	20
Розділ 2. Міграційні процеси: чинники, наслідки, шляхи регулювання				
Тема 7. Міграція і здоров'я	5		2	3
Тема 8. Діти і небезпечна міграція	6		2	4
Тема 9. Мігранти в мовах кризи: контексти, реагування та інновації	5		2	3

Тема 10. Формування міграційного потенціалу України	6		2	4
Тема 11. Міграційні тенденції в Україні. Зовнішні та внутрішні міграційні тенденції українського населення	8	2	2	4
Тема 12. Трудова міграція: соціальні наслідки та шляхи регулювання	8	2	2	4
Тема 13. ВПО як соціальна група в соціальній структурі українського населення. Адаптація та інтеграція ВПО	8	2	2	4
Тема 14. Проблеми та потреби ВПО	6		2	4
Тема 15. Фактори і бар'єри соціальної адаптації вимушених мігрантів	8	2	2	4
Тема 16. Війна та масове біженство	6		2	4
Тема 17. Вимушені мігранти за кордоном	6		2	4
Тема 18. Наслідки масштабних міграцій населення	6		2	4
Разом за розділом 2	78	8	24	46
Всього годин	120	18	36	66

Навчальні матеріали та ресурси

Для успішного вивчення дисципліни достатньо опрацювати навчальний матеріал, який викладається на лекціях, а також ознайомитись з літературою.

Основна література

1. Українське суспільство: міграційний вимір: нац. доповідь / Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України. К., 2018. 396 с.
2. Малиновська О.А. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії: монографія / О.А. Малиновська. К.: НІСД, 2018. 472 с.
3. World Migration Report (IOM) 2020. URL: <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2020>.
4. World Migration Report (IOM) 2022. URL: <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2022>
5. Ukraine Refugee Situation (2023). Operational Data Portal. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>.

Додаткова

1. Звіт про внутрішнє переміщення в Україні. Опитування загального населення. Раунд 12. 23 січня 2023. URL: https://iom.org.ua/sites/default/files/nms_round_14_ukr_web.pdf
2. Лібанова Е. Зовнішні трудові міграції українців: масштаби, причини, наслідки // Демографія та соціальна економіка. 2018. № 2. С. 10-26.
3. Майданік І. П. Мігранти у великих містах України: склад і соціально-економічна залученість // Український соціум. 2020. № 3 (74). С. 91-103.
4. Малиновська О. Сучасний розвиток міграційної політики ЄС та міграційні перспективи України // Демографія та соціальна економіка. 2021. № 2 (44). С. 92-109.
5. Малиновська О. Наскільки тимчасовим є тимчасовий захист: приклад вимушених мігрантів з колишньої Югославії // Демографія та соціальна економіка. 2023. №1. С. 53-72.

6. Оцінка потреб та очікувань від майбутнього ВПО та біженців. Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва. 2023.
7. Перегудова Т.В. Надання соціальної допомоги внутрішньо-переміщеним особам за принципом соціально-трудової інклюзії // Демографія та соціальна економіка. 2022. №3. С. 145-164.
8. Петрушина Т. Соціологічний вимір трудової міграції в Україні // Українське суспільство: моніторинг соціальних змін. Київ, 2018. Випуск 6 (20). С. 172-178.
9. Погуляйло Т. О. Ресурсний підхід у дослідженні адаптації внутрішньо переміщених осіб // Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". Політологія. Соціологія. Право : зб. наук. праць. Київ. 2021. № 1 (49). С. 44-50.
10. Титар І. Поняття та критерії адаптації й інтеграції внутрішньо переміщених осіб і умови скасування статусу переселенця // Український соціум. 2016. № 4. С. 57-68.
11. Щербина В. М., Щербина В. Л. Концепти мультикультуралізму та багатокладності в процесах теоретичної рефлексії трансформацій сучасного суспільства // Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики, 2019, Вип. 81. С. 34-51.
12. Mazzarol. T., Soutar, G.N. The Push-Pull Factors Influencing International Student Selection of Education Destination. International Journal of Educational Management. 2001. №16. P. 82-90. URL: <http://www.cemi.com.au/node/253>
13. Nina Glick Schiller, Linda Basch and Cristina Szanton Blanc. From Immigrant to Transmigrant: Theorizing Transnational Migration // Anthropological Quarterly. 1995. Vol. 68. No. 1. P. 48-63.
14. Pozniak, O. V. Ukrainian Migrants in Europe: Situation Depending on the Region of Stay. Demography and Social Economy. 2021. №2 (44). 110–126.

Навчальний контент

5. Методика опанування навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Денна форма

Лекційні заняття

№ з/п	Назва теми лекції та перелік основних питань (завдання на СРС)
1.	<p>Тема 1. Міграційні процеси як об'єкт соціології</p> <p>Основні питання: Поняття міграції. Типологізація міграційних процесів. Еволюція міграційних процесів в історичному контексті. Глобалізм та антиглобалізм як крайні ідеологічні позиції в питанні регулювання міграцій. Соціологія міграції в структурі соціологічного знання.</p> <p>СРС: Міграційна ідентичність та ідентичність потенційного мігранта. Проблема міграції дітей без супроводу дорослих.</p> <p>Література: Українське суспільство: міграційний вимір : нац. доповідь, 2018.</p>
2.	<p>Тема 2. Становлення теорії міграції: неокласична теорія, структурно-історичний підхід, теорія «тяжіння-виштовхування»</p> <p>Основні питання: Становлення сучасної теорії міграції. «Закони міграції» Е. Равенштайна. Неокласична теорія міграції. Структурно-історичний підхід. Теорія світових систем і концепція нового міжнародного економічного порядку. Модель міграції як баланс сил тяжіння і виштовхування Е. Лі.</p> <p>СРС: Освітня міграція в моделі «тяжіння-виштовхування».</p> <p>Література: World Migration Report, 2020; World Migration Report, 2022</p>
3.	<p>Тема 3. Соціологічні теорії асиміляції</p> <p>Основні питання: Теорія асиміляції мігрантів Чиказької соціологічної школи. Переглянута теорія асиміляції. Теорія сегментної асиміляції.</p> <p>СРС: Інтелектуальна міграція як інструмент в конкурентній боротьбі сучасних країн світу.</p> <p>Література: World Migration Report, 2020; World Migration Report, 2022.</p>

4.	<p>Тема 4. Теорії міграції в умовах глобалізації</p> <p>Основні питання: Теорія мультикультуралізму. Теорія міграційних мереж. Теорія транснаціоналізму. Теорія міграційних систем.</p> <p>СРС: Теорія міграційної взаємозалежності.</p> <p>Література: Nina Glick Schiller, 1995; Щербина, 2020.</p>
5.	<p>Тема 5. Сучасні міграційні тенденції у світі</p> <p>Основні питання: Збільшення обсягів і розширення географії міграції. Збільшення різноманітності соціокультурних характеристик мігрантів. Розширення вимушеної міграції. Фемінізація міграційних переміщень. Еміграція та вирішення проблем зайнятості.</p> <p>СРС: Ключові міграційні стратегії.</p> <p>Література: World Migration Report, 2020; World Migration Report, 2022.</p>
6.	<p>Тема 6. Міграційні тенденції в Україні. Зовнішні та внутрішні міграційні тенденції українського населення</p> <p>Основні питання: Масштаби та напрямки трудових міграцій українців. Причини міграцій. Наслідки міграцій. Компоненти зовнішньої міграції. Можливості впливу держави на зупинення відтоку мігрантів за кордон.</p> <p>СРС: Особливості зовнішньої трудової міграції громадян України (по статті Pozniak, O. V. Ukrainian Migrants in Europe: Situation Depending on the Region of Stay).</p> <p>Література: Українське суспільство: міграційний вимір : нац. доповідь, 2018; Лібанова, 2018; Pozniak, 2021; Малиновська, 2021.</p>
7.	<p>Тема 7. Трудова міграція: соціальні наслідки та шляхи регулювання</p> <p>Основні питання: Вплив трудової міграції на тенденції соціально-економічного розвитку. Вплив на демографічну ситуацію та ринок праці. Значення грошових трансфертів мігрантів і внесків у людський капітал. Вплив трудової міграції на сім'ю та виховання дітей. Завдання щодо врегулювання проблем трудової міграції. Управління трудовою міграцією у світі, що глобалізується: пошук нових шляхів.</p> <p>СРС: Наслідки трудової міграції для соціального забезпечення. Нелегальна міграція та злочинність. Мігранти у великих містах.</p> <p>Література: Малиновська, 2021; Українське суспільство: міграційний вимір : нац. доповідь, 2018.</p>
8.	<p>Тема 8. ВПО як соціальна група в соціальній структурі українського населення. Адаптація та інтеграція ВПО</p> <p>Основні питання: Визначення ВПО в нормативно-правових документах. Причини вимушеної міграції з Донбасу та Криму. Поняття та критерії адаптації й інтеграції внутрішньо переміщених осіб. Ресурсний підхід у дослідженні адаптації внутрішньо переселених осіб у приймаючих громадах України.</p> <p>СРС: Умови скасування статусу переселенця. Соціальний капітал внутрішньо переміщених осіб і способи його зміцнення. Напрями оптимізації політики адаптації й інтеграції ВПО.</p> <p>Література: Тітар, 2016; Погуляйло, 2021.</p>
9.	<p>Тема 9. Фактори і бар'єри соціальної адаптації вимушених мігрантів</p> <p>Основні питання: Вимушена міграція та рівні соціальної інтеграції до приймаючої спільноти. Фактори соціальної адаптації мігрантів. Соціальні бар'єри адаптації мігрантів.</p> <p>СРС: Релігійні практики та інтеграція мігрантів.</p> <p>Література: World Migration Report, 2020; World Migration Report, 2022.</p>

Основні завдання циклу семінарських (практичних) занять:

- сформувати у магістрантів:
 - вміння працювати з науковою літературою;
 - приймати активну участь у дискусії;
 - формулювати та відстоювати свою позицію;
 - розробляти та представляти презентації з ключових тем.

Семінарські (практичні) заняття

№ з/п	Назва теми та перелік основних питань (завдання на СРС)
1	<p>Тема 1. Міграційні процеси як об'єкт соціології</p> <p>Основні питання: Поняття міграції. Типологізація міграційних процесів. Еволюція міграційних процесів в історичному контексті. Глобалізм та антиглобалізм як крайні ідеологічні позиції в питанні регулювання міграцій. Соціологія міграції в структурі соціологічного знання.</p> <p>СРС: Міграційна ідентичність та ідентичність потенційного мігранта.</p> <p>Література: Українське суспільство: міграційний вимір : нац. доповідь, 2018.</p>
2	<p>Тема 2. Становлення теорії міграції: неокласична теорія, структурно-історичний підхід, теорія «тяжіння-виштовхування»</p> <p>Основні питання: Становлення сучасної теорії міграції. «Закони міграції» Е. Равенштайна. Неокласична теорія міграції. Структурно-історичний підхід. Теорія світових систем і концепція нового міжнародного економічного порядку. Модель міграції як баланс сил тяжіння і виштовхування Е. Лі.</p> <p>СРС: Освітня міграція в моделі «тяжіння-виштовхування».</p> <p>Література: Майданік, 2020; Mazzarol, Soutar, 2001.</p>
3	<p>Тема 3. Соціологічні теорії асиміляції</p> <p>Основні питання: Теорія асиміляції мігрантів Чиказької соціологічної школи. Переглянута теорія асиміляції. Теорія сегментної асиміляції.</p> <p>СРС: Інтелектуальна міграція як інструмент в конкурентній боротьбі сучасних країн світу.</p> <p>Література: World Migration Report, 2020; World Migration Report, 2022.</p>
4	<p>Тема 4. Теорії міграції в умовах глобалізації</p> <p>Основні питання: Теорія мультикультуралізму. Теорія міграційних мереж. Теорія транснаціоналізму. Теорія міграційних систем.</p> <p>СРС: Теорія міграційної взаємозалежності.</p> <p>Література: Nina Glick Schiller, 1995; Щербина, 2020.</p>
5	<p>Тема 5. Сучасні міграційні тенденції у світі</p> <p>Основні питання: Збільшення обсягів і розширення географії міграції. Збільшення різноманітності соціокультурних характеристик мігрантів. Розширення вимушеної міграції. Фемінізація міграційних переміщень. Еміграція та вирішення проблем зайнятості.</p> <p>СРС: Ключові міграційні стратегії.</p> <p>Література: World Migration Report, 2020; World Migration Report, 2022.</p>
6	<p>Тема 6. Міграція, інтеграція і соціальна згуртованість</p> <p>Основні питання: Інклюзія і соціальна згуртованість мігрантів. Ефективність інклюзії (мова, освіта, ринок праці, возз'єднання сім'ї). Політична участь. Роль місцевих суб'єктів в інклюзії мігрантів.</p> <p>СРС: Індекс політики інтеграції мігрантів.</p> <p>Література: World Migration Report, 2020; World Migration Report, 2022.</p>
7	<p>Тема 7. Міграція і здоров'я</p> <p>Основні питання: Детермінанти здоров'я мігрантів. Основні проблеми зі здоров'ям мігрантів. Суспільне здоров'я. Міграція та боротьба із хворобами. Глобальне регулювання міграції і охорони здоров'я.</p> <p>СРС: Прогалини в дослідженнях у галузі міграції та охорони здоров'я. інвестиції в міграцію та охорону здоров'я для підтримки соціально-економічного розвитку.</p> <p>Література: World Migration Report, 2020; World Migration Report, 2022.</p>
8	<p>Тема 8. Діти і небезпечна міграція</p> <p>Основні питання: Типи міграції дітей. Проблеми з даними при вимірюванні масштабів міграції дітей.</p> <p>СРС: Виклики у захисті дітей-мігрантів.</p>

	Література: World Migration Report, 2020; World Migration Report, 2022.
9	Тема 9. Мігранти в мовах кризи: контексти, реагування та інновації Основні питання: Контексти та етапи криз. Право на консульський захист. Посткризові дії. СРС: Мобільність мігрантів і адаптація до навколишнього середовища. Література: World Migration Report, 2020; World Migration Report, 2022.
10	Тема 10. Формування міграційного потенціалу України Основні питання: Причини та передумови розвитку міграційних процесів. Соціальні та соціально-психологічні характеристики потенційних українських трудових мігрантів. Вплив закордонного працевлаштування на особовості дітородної поведінки зворотних мігрантів. СРС: Вища освіта в Україні як чинник формування міграційних установок української молоді. Література: Українське суспільство: міграційний вимір: нац. доповідь, 2018; Малиновська, 2021.
11	Тема 11. Міграційні тенденції в Україні. Зовнішні та внутрішні міграційні тенденції українського населення Основні питання: Масштаби та напрямки трудових міграцій українців. Причини міграцій. Наслідки міграцій. Компоненти зовнішньої міграції. Можливості впливу держави на зупинення відтоку мігрантів за кордон. СРС: Особливості зовнішньої трудової міграції громадян України (по статті Pozniak, O. V. Ukrainian Migrants in Europe: Situation Depending on the Region of Stay). Література: Українське суспільство: міграційний вимір: нац. доповідь, 2018; Pozniak, 2021; Малиновська, 2021.
12	Тема 12. Трудова міграція: соціальні наслідки та шляхи регулювання Основні питання: Вплив трудової міграції на тенденції соціально-економічного розвитку. Вплив на демографічну ситуацію та ринок праці. Значення грошових трансфертів мігрантів і внесків у людський капітал. Вплив трудової міграції на сім'ю та виховання дітей. Завдання щодо врегулювання проблем трудової міграції. Управління трудовою міграцією у світі, що глобалізується: пошук нових шляхів. СРС: Наслідки трудової міграції для соціального забезпечення. Нелегальна міграція та злочинність. Мігранти у великих містах. Література: Майданік, 2020; Малиновська, 2021. Українське суспільство: міграційний вимір : нац. доповідь, 2018.
13	Тема 13. ВПО як соціальна група в соціальній структурі українського населення. Адаптація та інтеграція ВПО Основні питання: Визначення ВПО в нормативно-правових документах. Причини вимушеної міграції з Донбасу та Криму. Поняття та критерії адаптації й інтеграції внутрішньо переміщених осіб. Соціокультурний та ресурсний підхід у дослідженні адаптації внутрішньо переселених осіб у приймаючих громадах України. СРС: Умови скасування статусу переселенця. Соціальний капітал внутрішньо переміщених осіб і способи його зміцнення. Література: Тітар, 2016; Українське суспільство: міграційний вимір: нац. доповідь, 2018; Погуляйло, 2021; Перегудова, 2022.
14	Тема 14. Проблеми та потреби ВПО Основні питання: Оцінка проблем та потреб ВПО дослідницькими центрами. Напрями оптимізації політики адаптації й інтеграції ВПО. Надання соціальної допомоги внутрішньо-переміщеним особам за принципом соціально-трудової інклюзії. СРС: Соціокультурний капітал мігрантів: теорія та проблема вимірювання. Література: Тітар, 2016; Українське суспільство: міграційний вимір: нац. доповідь, 2018; Погуляйло, 2021; Перегудова, 2022. Оцінка потреб та очікувань від майбутнього ВПО та біженців. Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва. 2023.
15	Тема 15. Фактори і бар'єри соціальної адаптації вимушених мігрантів

	<p>Основні питання: Вимушена міграція та рівні соціальної інтеграції до приймаючої спільноти. Фактори соціальної адаптації та інтеграції мігрантів. Соціальні бар'єри адаптації та інтеграції мігрантів.</p> <p>СРС: Підготовка інструментарію (анкети або гайду) на тему «Соціальна адаптація та інтеграція мігрантів в приймаюче суспільство». Емпіричні індикатори процесів адаптації та інтеграції в анкеті.</p> <p>Література: Тітар, 2016; Українське суспільство: міграційний вимір: нац. доповідь, 2018; Погуляйло, 2021; Перегудова, 2022.</p>
16	<p>Тема 16. Війна та масове біженство</p> <p>Основні питання: Масове біженство як відповідь на сучасну російсько-українську війну. Тимчасовий захист країн ЄС українських біженців.</p> <p>СРС: Офіційний портал ООН для отримання офіційної статистичної інформації щодо розподілу біженців у світі.</p> <p>Література: Малиновська, 2023; Ukraine Refugee Situation, 2023.</p>
17	<p>Тема 17. Вимушені мігранти за кордоном</p> <p>Основні питання: Статусні характеристики вимушених мігрантів з України внаслідок російсько-української війни. Проблеми та потреби вимушених мігрантів: огляд соціологічних досліджень. Соло-мігранти.</p> <p>СРС: Платформа Міжнародної організації міграції (МОМ) для надання доступу до даних та аналітичної інформації з міграції у країнах Південно-Східної Європи, Східної Європи та Центральної Азії.</p> <p>Література: World Migration Report, 2020; World Migration Report, 2022.</p>
18	<p>Тема 18. Наслідки масштабних міграцій населення</p> <p>Основні питання: Вплив міграції на демографічні процеси. Вплив міграції на стан здоров'я і смертність населення. Родинні наслідки зовнішніх міграцій. Виклики для соціальної сфери. Виклики для системи оборони. Наслідки для ринку праці. Політичні наслідки міграцій.</p> <p>СРС: Правові інструменти реалізації міграційної політики.</p> <p>Література: Українське суспільство: міграційний вимір : нац. доповідь, 2018.</p>

**Заочна форма
Лекційні заняття**

1	<p>Тема 1. Міграційні процеси як об'єкт соціології</p> <p>Основні питання: Поняття міграції. Типологізація міграційних процесів. Еволюція міграційних процесів в історичному контексті. Глобалізм та антиглобалізм як крайні ідеологічні позиції в питанні регулювання міграцій. Соціологія міграції в структурі соціологічного знання.</p> <p>СРС: Міграційна ідентичність та ідентичність потенційного мігранта.</p> <p>Література: Українське суспільство: міграційний вимір : нац. доповідь, 2018.</p>
2	<p>Тема 2. Становлення теорії міграції: неокласична теорія, структурно-історичний підхід, теорія «тяжіння-виштовхування»</p> <p>Основні питання: Становлення сучасної теорії міграції. «Закони міграції» Е. Равенштайна. Неокласична теорія міграції. Структурно-історичний підхід. Теорія світових систем і концепція нового міжнародного економічного порядку. Модель міграції як баланс сил тяжіння і виштовхування Е. Лі.</p> <p>СРС: Освітня міграція в моделі «тяжіння-виштовхування».</p> <p>Література: Майданік, 2020; Mazzarol, Soutar, 2001.</p>
3	<p>Тема 3. Соціологічні теорії асиміляції</p> <p>Основні питання: Теорія асиміляції мігрантів Чиказької соціологічної школи. Переглянута теорія асиміляції. Теорія сегментної асиміляції.</p> <p>СРС: Інтелектуальна міграція як інструмент в конкурентній боротьбі сучасних країн світу.</p> <p>Література: World Migration Report, 2020; World Migration Report, 2022.</p>

4	<p>Тема 4. Соціологічні теорії асиміляції. Теорії міграції в умовах глобалізації</p> <p>Основні питання: Теорія мультикультуралізму. Теорія міграційних мереж. Теорія транснаціоналізму. Теорія міграційних систем.</p> <p>СРС: Теорія міграційної взаємозалежності.</p> <p>Література: Nina Glick Schiller, 1995; Щербина, 2020.</p>
---	---

Семінарські заняття

1	<p>Тема 1. Сучасні міграційні тенденції у світі</p> <p>Основні питання: Збільшення обсягів і розширення географії міграції. Збільшення різноманітності соціокультурних характеристик мігрантів. Розширення вимушеної міграції. Фемінізація міграційних переміщень. Еміграція та вирішення проблем зайнятості.</p> <p>СРС: Ключові міграційні стратегії.</p> <p>Література: Українське суспільство: міграційний вимір : нац. доповідь, 2018; Малиновська, 2021; World Migration Report, 2020; World Migration Report, 2022.</p>
2	<p>Тема 2. Формування міграційного потенціалу України</p> <p>Основні питання: Причини та передумови розвитку міграційних процесів. Соціальні та соціально-психологічні характеристики потенційних українських трудових мігрантів.</p> <p>СРС: Вища освіта в Україні як чинник формування міграційних установок української молоді.</p> <p>Література: Українське суспільство: міграційний вимір: нац. доповідь, 2018; Малиновська, 2021; Позняк, 2020.</p>
3	<p>Тема 3. Міграційні тенденції в Україні. Зовнішні та внутрішні міграційні тенденції українського населення</p> <p>Основні питання: Масштаби та напрямки трудових міграцій українців. Причини міграцій. Наслідки міграцій. Компоненти зовнішньої міграції. Можливості впливу держави на зупинення відтоку мігрантів за кордон.</p> <p>СРС: Особливості зовнішньої трудової міграції громадян України (по статті Pozniak, O. V. Ukrainian Migrants in Europe: Situation Depending on the Region of Stay).</p> <p>Література: Українське суспільство: міграційний вимір : нац. доповідь, 2018; Лібанова, 2018; Pozniak, 2021; Малиновська, 2021.</p>
4	<p>Тема 4. Трудова міграція: соціальні наслідки та шляхи регулювання</p> <p>Основні питання: Вплив трудової міграції на тенденції соціально-економічного розвитку. Вплив на демографічну ситуацію та ринок праці. Значення грошових трансфертів мігрантів і внесків у людський капітал. Вплив трудової міграції на сім'ю та виховання дітей. Завдання щодо врегулювання проблем трудової міграції. Управління трудовою міграцією у світі, що глобалізується: пошук нових шляхів.</p> <p>СРС: Наслідки трудової міграції для соціального забезпечення. Нелегальна міграція та злочинність. Мігранти у великих містах.</p> <p>Література: Майданік, 2020; Малиновська, 2021; Українське суспільство: міграційний вимір : нац. доповідь, 2018.</p>
5.	<p>Тема 5. Фактори і бар'єри соціальної адаптації вимушених мігрантів</p> <p>Основні питання: Вимушена міграція та рівні соціальної інтеграції до приймаючої спільноти. Фактори соціальної адаптації та інтеграції мігрантів. Соціальні бар'єри адаптації та інтеграції мігрантів.</p> <p>СРС: Підготовка інструментарію (анкети або гайду) на тему «Соціальна адаптація та інтеграція мігрантів в приймаюче суспільство». Емпіричні індикатори процесів адаптації та інтеграції в анкеті.</p> <p>Література: Тітар, 2016; Українське суспільство: міграційний вимір: нац. доповідь, 2018; Погуляйло, 2021; Перегудова, 2022.</p>

Самостійна робота магістранта (очна та заочна форма навчання)

1.	Тема. Фактори і бар'єри соціальної адаптації вимушених мігрантів СРС: Класова інтеграція (на прикладі інтеграції сирійських біженців в Туреччині) Література: World Migration Report, 2020; World Migration Report, 2022.
2.	Тема. Війна та масове біженство СРС: Роль громадянського суспільства в інтеграції біженців Література: World Migration Report, 2020; World Migration Report, 2022.

Політика та контроль

1. Політика навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Опрацьовуючи навчальний матеріал кредитного модуля, магістранти виконують завдання до семінарських занять, домашню контрольну роботу у формі творчого есе, пишуть модульну контрольну роботу та здають усно екзамен (додатки до силабусу). Ці види робіт сприяють закріпленню та поглибленню теоретичних знань магістрантами з окремих тем модуля, розвивають навички самостійної роботи з першоджерелами, сприяють формуванню теоретичного соціологічного мислення та уяви.

Відвідуваність і виконання завдань

Магістранту складно буде належно підготуватись до практичного заняття та заліку, якщо він буде пропускати лекції. Для магістрантів, які бажають продемонструвати відмінні результати навчання, активна робота на лекційних заняттях є необхідною. Однак відпрацьовувати пропущені лекції не потрібно.

Активна участь магістранта на практичних заняттях є обов'язковою. Рейтинг магістранта значною мірою формуватиметься за результатами його роботи на практичних (семінарських) заняттях. Кожне пропущене практичне заняття (незалежно від причин пропуску) знижує підсумковий рейтинг магістранта з дисципліни. Немає конкретної кількості пропущених практичних занять, які потребуватимуть самостійного опрацювання магістрантом відповідних тем (виконання завдань) і додаткового спілкування з цього приводу з викладачем. Разом з тим, магістрант, який пропустив практичні заняття, може отримати низький рейтинг, який не дозволить допустити його до екзамену. В такому разі теми з пропущених семінарських занять мають бути обов'язково вивчені, а практичні завдання виконані. Контроль знань (розуміння) магістранта пропущених тем (виконання завдань) відбуватиметься під час спілкування з викладачем за графіком консультацій, доступним на сайті кафедри соціології або під час перерви у навчальному занятті. Магістрант, який виконає відповідні завдання (відповідь на питання), отримуватиме відповідні бали до рейтингу залежно від якості відповідей (виконання завдання).

Магістранти, які пропустили практичні заняття, можуть не допустити зниження підсумкового рейтингу, своєчасно (протягом семестру) опрацювавши відповідні теми і виконавши завдання, передбачені для пропущених занять. Не треба чекати наближення заліково-екзаменаційної сесії для відповідного спілкування з викладачем. Варто це робити як тільки магістрант буде готовий продемонструвати свої знання і навички з пропущених тем занять.

Теми і завдання для практичних занять передбачені силабусом, доступні з особистого кабінету магістранта в системі «Кампус» або «Moodle».

На лекціях та практичних заняттях допускається використання ноутбуків, смартфонів, письмових нотатків, але лише для цілей, зумовлених темою заняття і відповідним тематичним завданням. Відповідати на питання викладача, читаючи з екрану смартфона, ноутбуку, підручника чи нотаток не варто. Це характеризує рівень підготовки магістранта не з кращого боку. Відповіді магістранта можуть спиратись на підручні матеріали, але повинні бути вільними від читання тексту.

Форми роботи

Лекційні і семінарські заняття проводяться відповідно до вимог нормативно-методичних документів та рейтингової системи оцінювання знань магістрантів. На лекціях використовуються комп'ютерні презентації з висвітленням основних положень тем, з урахуванням тематики занять: з підручників, навчальних посібників та словників з соціології.

На семінарських заняттях магістранти обговорюють матеріали лекцій, тексти статей, соціологічних досліджень, першоджерел та професійні коментарі щодо їх змісту. Семінарське заняття дає можливість оцінити, з одного боку, рівень підготовки до нього (виступ, участь в дискусії, висловлення власної думки), з іншого – засвоювати завдання модульного контролю. Результати роботи магістранта оцінюються викладачем згідно діючої бальної системи і свідчать про ефективність контролю роботи магістранта. Критеріями оцінювання виконання завдань семінарського заняття є: логічна послідовність відповіді; повнота розкриття кожного питання; аналітичність міркувань у відповіді; посилання на джерела; обґрунтованість особистих висновків.

Політика університету

Академічна доброчесність

Політика та принципи академічної доброчесності визначені у розділі 3 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>. (інша необхідна інформація стосовно академічної доброчесності)

Норми етичної поведінки

Норми етичної поведінки магістрантів і працівників визначені у розділі 2 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>.

2. Види контролю та рейтингова система оцінювання результатів навчання (PCO)

Поточний контроль: [опитування за темою заняття, виконання завдань](#)

Календарний контроль: [проводиться двічі на семестр як моніторинг поточного стану виконання вимог силабусу.](#)

Семестровий контроль: [екзамен](#)

Оцінювання та контрольні заходи

Рейтинг магістранта складається з балів, які він отримує за:

- 1) Роботу на семінарських заняттях
- 2) МКР
- 3) Екзамен
- 4) Заохочувальні бали

Розрахунок вагових балів

PCO з навчальної дисципліни складається з суми балів магістранта за усі виконані контрольні заходи протягом семестру (R_D).

1. Відповіді на семінарських заняттях.

Ваговий бал – 5 балів при відповіді на більшість питань. Максимальна кількість балів на всіх практичних заняттях дорівнює $r_{\text{сем}} = 5 \text{ балів} * 18 = 90 \text{ балів}$.

4-5 балів магістрант отримує при відповіді на більшість питань семінарського заняття. Відповідь вважається повною, якщо магістрант демонструє глибоке знання матеріалу, логічно і послідовно його викладає, дає обґрунтовані висновки, вільно оперує конкретними даними, переважно надає повні та аргументовані відповіді, висловлює власну позицію з дискусійних питань, демонструє ознаки теоретичного мислення та соціологічної уяви.

3 бали – магістрант бере участь в обговоренні окремих питань плану семінарського заняття, демонструє хороший рівень знання матеріалу.

1-2 бали – магістрант бере участь в обговоренні одного питання плану семінарського заняття або демонструє доволі поверхові знання, не демонструє власної позиції з проблем.

2. МКР. Ваговий бал – 10 балів.

МКР передбачає написання творчого есе (перелік тем у додатку 1).

Оцінювання відповіді на питання здійснюється за наступними критеріями:

«відмінно» – 9-10 балів – магістрант формулює точні дефініції, надає теоретично обґрунтовані аргументи щодо питання, демонструє власну аргументовану позицію;

«добре» – 7-8 балів – відображається сутність питання, але наявні неточності у відповіді;

«задовільно» – 4-6 балів – неповна відповідь, наявні суттєві помилки;

«незадовільно» – менше 4 балів – відсутня або некоректна відповідь.

3. Екзамен. Максимальна оцінка за екзамен – 50 балів.

Екзамен передбачає експрес-контроль – усні відповіді на питання, перелік яких наведений у додатку 2. Опитування триває від 3 до 5 хвилин. Викладач може задавати будь-які питання зі списку.

40-50 балів – магістрант відповідає на майже всі питання екзамену, демонструє глибоке знання матеріалу, логічно і послідовно його викладає, дає обґрунтовані висновки, вільно оперує конкретними даними, висловлює власну позицію з дискусійних питань, демонструє ознаки теоретичного мислення та соціологічної уяви.

30-39 балів – магістрант відповідає на більшість питань екзамену, демонструє хороший рівень знання матеріалу.

20-29 балів – магістрант відповідає на приблизно половину питань екзамену, демонструє доволі поверхові знання.

0-19 балів – магістрант відповідає лише на окремі питання екзамену, не має власної позиції, допускає суттєві неточності.

4. Заохочувальні бали

Написання тез на конференцію – 5 балів.

Написання та публікація статті з проблеми, що вивчаються в рамках навчальної дисципліни у фаховому журналі не нижче категорії Б – 10 балів.

Участь у 2 турі Всеукраїнської олімпіади – 10 балів.

Активна робота на лекціях: участь у дискусіях над проблемними питаннями – 1-2 бали.

Умови позитивної проміжної атестації:

Для отримання «зараховано» з першої проміжної атестації магістрант повинен мати не менше ніж 12 балів, для отримання «зараховано» з другої проміжної атестації магістрант повинен мати не менше ніж 12 балів.

Умови допуску до екзамену:

Умовою допуску магістранта до екзамену є отримання попередньої рейтингової оцінки не менше як 24 бали.

Магістрант може оскаржити оцінку викладача, подавши відповідну скаргу викладачу не пізніше наступного дня після ознайомлення магістранта з виставленою викладачем оцінкою. Скарга розглядатиметься за процедурами, встановленими університетом.

Таблиця переведення значення рейтингових балів до оцінки за університетською шкалою для виставлення їх до заліково-екзаменаційної відомості та залікової книжки:

<i>Кількість балів</i>	<i>Оцінка</i>
100-95	Відмінно
94-85	Дуже добре
84-75	Добре

74-65	Задовільно
64-60	Достатньо
Менше 60	Незадовільно
Не виконані умови допуску	Не допущено

Рейтинг магістранта заочної форми навчання складається з балів, які він отримує за:

- 1) Роботу на семінарських заняттях
- 2) МКР
- 3) Екзамен
- 4) Заохочувальні бали

Розрахунок вагових балів

РСО з навчальної дисципліни складається з суми балів магістранта за усі виконані контрольні заходи протягом семестру.

1. Відповіді на семінарських заняттях.

Ваговий бал – 15 балів при відповіді на більшість питань. Максимальна кількість балів на всіх практичних заняттях дорівнює $r_{\text{сем}} = 15 \text{ балів} * 5 = 75 \text{ балів}$.

13-15 балів магістрант отримує при відповіді на більшість питань семінарського заняття. Відповідь вважається повною, якщо магістрант демонструє глибоке знання матеріалу, логічно і послідовно його викладає, дає обґрунтовані висновки, вільно оперує конкретними даними, переважно надає повні та аргументовані відповіді, висловлює власну позицію з дискусійних питань, демонструє ознаки теоретичного мислення та соціологічної уяви.

9-12 балів – магістрант бере участь в обговоренні окремих питань плану семінарського заняття, демонструє хороший рівень знання матеріалу.

1-8 балів – магістрант бере участь в обговоренні одного питання плану семінарського заняття або демонструє доволі поверхові знання, не демонструє власної позиції з проблем.

2. МКР. Максимальна оцінка – 20 балів. МКР передбачає написання творчого есе (перелік тем у додатку 1).

Оцінювання відповіді на питання здійснюється за наступними критеріями:

«відмінно» – 18-20 балів – магістрант формулює точні дефініції, надає теоретично обґрунтовані аргументи щодо питання, демонструє власну аргументовану позицію;

«добре» – 14-17 балів – відображається сутність питання, але наявні неточності у відповіді;

«задовільно» – 8-13 балів – неповна відповідь, наявні суттєві помилки;

«незадовільно» – менше 8 балів – відсутня або некоректна відповідь.

3. Екзамен. Максимальна оцінка за екзамен – 50 балів.

Екзамен передбачає експрес-контроль – усні відповіді на питання, перелік яких наведений у додатку 2. Опитування триває від 3 до 5 хвилин. Викладач може задавати будь-які питання зі списку.

40-50 балів – магістрант відповідає на майже всі питання екзамену, демонструє глибоке знання матеріалу, логічно і послідовно його викладає, дає обґрунтовані висновки, вільно оперує конкретними даними, висловлює власну позицію з дискусійних питань, демонструє ознаки теоретичного мислення та соціологічної уяви.

30-39 балів – магістрант відповідає на більшість питань екзамену, демонструє хороший рівень знання матеріалу.

20-29 балів – магістрант відповідає на приблизно половину питань екзамену, демонструє доволі поверхові знання.

0-19 балів – магістрант відповідає лише на окремі питання екзамену, не має власної позиції, допускає суттєві неточності.

Заохочувальні бали

Написання тез на конференцію – 5 балів

Написання та публікація статті з проблеми, що вивчаються в рамках навчальної дисципліни у фаховому журналу не нижче категорії Б – 5-10 балів

Участь у 2 турі Всеукраїнської олімпіади – 10 балів

Активна робота на лекціях: участь у дискусіях над проблемними питаннями – 1-5 б.

Таблиця відповідності рейтингових балів оцінкам за університетською шкалою:

<i>Кількість балів</i>	<i>Оцінка</i>
100-95	Відмінно
94-85	Дуже добре
84-75	Добре
74-65	Задовільно
64-60	Достатньо
Менше 60	Незадовільно
Не виконані умови допуску	Не допущено

3. Додаткова інформація з дисципліни (освітнього компонента)

Рекомендації магістрантам

Працюючи на лекції магістранту варто конспектувати основні поняття, ознаки, класифікації, визначення, алгоритми, про які розповідатиме викладач. Це дозволить магістранту краще презентувати свою позицію (думку), критично оцінювати позиції (думки) інших магістрантів, ставити питання викладачу та магістрантам. Обсяг засвоєного навчального матеріалу і глибина його розуміння від цього збільшуватиметься. Готуючись до практичного заняття магістранту бажано опрацювати лекційний матеріал певної теми, ознайомитись з додатковими ресурсами в списку літератури. Якщо магістрант не ознайомився з навчальним матеріалом, йому варто уважніше слухати виступаючих, і завдяки отриманій інформації намагатись компенсувати недоліки підготовки до заняття. Не слід відмовляти від відповіді на питання викладача. Навіть якщо магістрант не знає відповіді, доцільно спробувати відповісти, висловити свою думку, виходячи з власних знань, досвіду, логіки запитання тощо. При цьому не треба боятися помилитися – одним з важливих завдань вивчення соціально-гуманітарних дисциплін є вироблення навичок логічного мислення, ведення дискусії та висловлення власних думок. Однак, варто пам'ятати, що незнання матеріалу дисципліни є суттєвим недоліком роботи магістранта і буде негативно впливати на його загальний рейтинг.

Дистанційне навчання

Можливе синхронне дистанційне навчання з використанням платформ для відео-конференцій та освітньої платформи для дистанційного навчання в університеті.

Інклюзивне навчання

Допускається

Робочу програму навчальної дисципліни (силабус):

Складено доцентом кафедри соціології, к.с.н, доцентом, Єніним М.Н.

Ухвалено кафедрою соціології (протокол № 12 від 23.06.2023)

Погоджено Методичною комісією факультету (протокол №11 від 27.06.2023).

Додаток 1.

Питання до МКР. Написання есе (до 5 сторінок, до 7 тис. знаків).

При написанні есе продемонструйте власну позицію по темі есе та проблемах, що підіймаються у публікаціях. Запропонуйте власні рецепти вирішення проблем.

Тема на вибір:

1. Політика адаптації та інтеграції внутрішньо переміщених осіб (ВПО).
2. Політика регулювання міграційних процесів в країнах Євросоюзу

3. Порівняльна характеристика регулювання міграційних процесів у сучасному світі.
4. Політика мультикультуралізму: сутність, підходи, проблеми та перспективи.
5. Фактори та наслідки міграційних процесів.
6. Напрями та інструменти міграційної політики: досвід зарубіжних держав (монографія О. Маліновської).

Додаток 2.

Питання до екзамену.

1. Міграційний процес як об'єкт соціологічного аналізу.
2. Історичні різновиди міграцій.
3. Глобалізм та антиглобалізм як крайні ідеологічні позиції в питанні регулювання міграцій.
4. Соціологія міграції в структурі соціологічного знання.
5. Типологізація міграційних процесів.
6. Неокласична теорія міграції.
7. Структурно-історичний підхід.
8. Модель міграції як баланс сил тяжіння і виштовхування Е. Лі.
9. Загрози масштабів міграції за кордон для розвитку України. Динаміка потоків мігрантів з України (по країнам). Внутрішні міграційні переміщення.
10. Теорії асиміляції («плавильного казана»).
11. Теорія сегментної асиміляції.
12. Сутність політики мультикультуралізму.
13. Теорія соціальних мереж.
14. Теорія міграційних мереж.
15. Теорія транснаціоналізму.
16. Теорія міграційних систем.
17. Причини міграційної взаємозалежності у сучасному світі.
18. Сучасні міграційні тенденції у світі.
19. Причини та передумови розвитку міграційних процесів в Україні.
20. Соціальні та соціально-психологічні характеристики потенційних українських трудових мігрантів.
21. Масштаби та напрямки трудових міграцій українців.
22. Причини та наслідки міграцій.
23. Можливості впливу держави на зупинення відтоку мігрантів за кордон.
24. Вища освіта в Україні як чинник формування міграційних установок української молоді.
25. ВПО як соціальна група в соціальній структурі українського населення. Визначення ВПО в нормативно-правових документах.
26. Поняття та критерії адаптації й інтеграції внутрішньо переміщених осіб.
27. Проблеми та потреби ВПО.
28. Умови скасування статусу переселенця.
29. Фактори соціальної адаптації та інтеграції мігрантів.
30. Соціальні бар'єри адаптації та інтеграції мігрантів.